

I.V. Охременко,
Херсонський державний університет,
i.v.okhremenko@ukr.net

Н.І. Бабуцька,
Херсонський державний університет,
babuczka10@gmail.com

ГЕОМОРФОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НОВОВОРОНЦОВСЬКОГО РАЙОНУ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Постановка проблеми. Серед фундаментальних проблем геоморфології в даний час важливе місце посідають проблеми просторової організації, динаміки, еволюції геоморфосистем різних типів і рангів. На сьогодні є актуальним питання вивчення геоморфологічних процесів та пошук шляхів вдосконалення схем природокористування, забезпечення управління станом і функціонуванням геоморфологічних систем, у тому числі і в межах Нововоронцовського району Херсонської області.

Дослідження геоморфологічних особливостей Нововоронцовського району Херсонської області у розрізі морфоструктур і морфоскульптур дотепер не проводилося.

Мета і завдання дослідження. *Мета* роботи – вивчити геоморфологічні особливості Нововоронцовського району Херсонської області. Для цього вирішено такі *завдання*: 1) прийнято теоретико-методичні основи дослідження; 2) з'ясовано морфоструктурні особливості Нововоронцовського району; 3) досліджено морфоскульптури Нововоронцовського району; 3) вивчено сучасну антропогенну трансформацію геоморфологічної структури Нововоронцовського району.

Об'єктом дослідження є морфоструктури і морфоскульптури. **Предметом** – особливості морфоструктур і морфоскульптур Нововоронцовського району Херсонської області.

У ході досліджень використано такі **основні методи**, як історичний (для вивчення виникнення, формування та розвитку геоморфологічних об'єктів у хронологічній послідовності); проблемний і логіко-історичний аналіз наукового досвіду у даній галузі (для визначення особливостей вивчення досліджуваного об'єкту вченими з різних точок зору); методи узагальнення та інтерпретації даних (для обробки й узагальнення матеріалів); метод польових спостережень (дослідження безпосередньо на місцевості впродовж 2014-2017 рр.).

У результаті проведених нами досліджень можна зробити такі **висновки**.

1. Основними геоморфологічними структурними елементами територіального рівня є морфоструктури і морфоскульптури. Під морфоструктурами зазвичай розуміють форми рельєфу, створені внаслідок дії переважно ендегенних процесів. Морфоскульптурами вважають невеликі форми рельєфу, утворені екзогенними процесами під час взаємодії з іншими чинниками форм рельєфу. Виділяють морфоскульптури морського (створені морем), флювіального (створені ріками та струмками), гляціального (створені льодовиками), еолового (створені вітром) походження тощо [1-3 та ін.].

2. Проведений нами аналіз сучасних геоморфологічних досліджень показав, що одними із оптимальних методів у сьогоденні є історичний, проблемний і логіко-історичний аналіз, методи узагальнення та інтерпретації даних, метод польових спостережень. Методика геоморфологічних досліджень, у т.ч. і проведених нами, передбачає реалізацію трьох етапів: підготовчого, польового, камерального.

3. У морфоструктурному відношенні територія Нововоронцовського району – Причорноморська низовина. Це найнижчий геоморфологічний рівень України, переважаючи висоти - 50-60 м над рівнем моря.

4. Для території Нововоронцовського району домінуючим типом морфоскульптур є флювіально-ерозійні. До них належать, насамперед, яри і балки. Основними факторами їх формування є значні глибини базису ерозії, який знаходиться на рівні русла Дніпра; морфометричні особливості схилів, які виявляються у перепадах відносних висот, що сприяє розвитку морфоскульптур

даного типу; значний вплив має поширення лесових відкладів, які добре піддаються руйнації зовнішніми процесами; розташування регіону дослідження на узбережжі Каховського водосховища сприяє підтопленню. Довжина ярів досягає 480-560 м, ширина досягає декількох десятків метрів, максимальні глибини 12,5 м. Аналіз динаміки розвитку ярів показує, що вони продовжують збільшуватися.

5. Узбережжя Каховського водосховища у межах Нововоронцовського району вирізняється пануванням морфоскульптур абразійно-гравітаційного типу. Вони представлені обвалами і зсувами. Зсувні явища мають місце на околицях сіл Гаврилівки (лише за перші п'ять років існування водосховища, ширина зсувної ділянки збільшилась до 400 м, при цьому берегова смуга відступила від первинного положення на 12-30 м), Осокорівки (виникли на ділянці довжиною 750 м вздовж берега та поширювались у глибину суходолу на 150-180 м), Новоолександрівки (дві значні зсувні ділянки), Дудчан. Проведені нами дослідження показали, що до створення водосховища (до травня 1956 року) на вказаних ділянках зсувних явищ не було.

У межах зазначеної території є і ділянки з делювіальними утвореннями, які приурочені до крутих корінних берегів Дніпра і крутих схилів балок. Біля підшви делювіальних утворень є структурні тераси, що відіграють роль фундаменту, на який спирається делювіальний покрив. Річкові долини приток, балки, вимоїни та яри сприяють ерозійному розчленуванню корінних схилів водосховища. Абразійний розмив берега в цьому районі відносно невеликий, він становить приблизно 1,5-3 м/рік, висота берегового обриву змінюється від 2-3 м до 0,1-0,5 м.

6. До антропогенної трансформації геоморфологічної структури Нововоронцовського району призводить здебільшого сільськогосподарське її використання, оскільки найважливішими ресурсами у межах території дослідження є земельні. Крім того, неконтрольований розвиток різноманітних видів морфоскульптур (ярів, балок тощо) призводить до скорочення корисної площі земель. Сучасні морфоскульптури Нововоронцовського району можна

умовно поділити на два різновиди (за їх генезисом): природні і антропогенні (наслідки господарської діяльності).

Вивчення сучасних геоморфологічних особливостей Нововоронцовського району є дуже важливим для подальшого розвитку природокористування у регіоні.

Література:

1. Бондарчук В.Г. Основы геоморфологи / В.Г. Бондарчук. – М.: Учпедгиз, 1949. – 320 с.
2. Географический энциклопедический словарь. Понятия и термины / Гл. ред. А. Ф. Трёшников. – М.: Сов. энциклопедия, 1988. – 432 с.
3. Герасимов И. П. Овраги и балки степной полосы / И.П. Герасимов. – М.: МГУ, 2010. – 344 с.